

Lunds universitet

Språk- och litteraturcentrum

Handledare: Bibi Jonsson

2013-01-17

Författare: Erik Elenstrand

Kandidatuppsats, 15 hp

SSLK01

”Det är ok att inte vara som alla andra”

– En studie om värden i Zlatan Ibrahimovićs självbiografi

Innehållsförteckning

1. Inledning	2
1.1 Studiens upplägg.....	3
2. Bakgrund	3
2.1 Självframställning.....	3
2.2 ”Zlatan-hysteri”.....	4
2.3 En infekterad relation mellan idrott och litteratur?.....	5
2.4 Ungdomars litteraturläsning och vardagskultur.....	7
2.5 Teori och modell för litteraturens värden.....	8
3. Syfte och frågeställningar	12
4. Metod	12
4.1 Metodval.....	12
4.2 Urval.....	13
4.3 Etiska aspekter.....	13
4.4 Genomförande.....	14
4.5 Analysmetod.....	14
4.6 Val av litteraturteori.....	15
4.7 Förförståelse.....	15
5. Resultat och diskussion	16
5.1 Lärares uppfattningar om värdet med Zlatans bok.....	16
5.1.1 Emotionalitet – förståelse och empati.....	16
5.1.2 Etnicitet, klasskillnad och revansch.....	17
5.1.3 Lockar en ny målgrupp?.....	18
5.1.4 Fenomenet Zlatan.....	19
5.1.5 Performativitet och interrogativitet.....	19
5.2 Elevers uppfattningar om värdet med Zlatans bok.....	20
5.2.1 Fenomenet Zlatan.....	20
5.2.2 Poeticitet – den språkliga aspekten.....	21
5.2.3 Emotionalitet – förståelse och empati.....	22
5.2.4 Interrogativitet – ifrågasätta och kritiskt granska.....	23
5.2.5 Performativitet – vad litteraturen <i>kan</i> göra med människor.....	24
5.3 Metoddiskussion.....	25
5.3.1 Val av teori.....	25
5.3.2 Urval.....	25
5.3.3 Intervju.....	26
5.3.4 Analys.....	26
6. Avslutning och slutsats	27
7. Referenslista	29
Bilaga 1 – Intervjuguide lärare.....	34
Bilaga 2 – Intervjuguide elever.....	35
Bilaga 3 – Övriga självbiografier av idrottsutövare.....	36
Bilaga 4 – Förkortningar.....	37

1. Inledning

Under 2000-talet har det kommit flera alarmerande rapporter som visar att svenska ungdomar blir allt sämre på att läsa (se t.ex. SOU 2012:65; PIRLS 2011; PISA 2000¹). Eftersom det är svårt att mäta hur mycket människor faktiskt läser, har läsförståelse blivit ett sätt att mäta hur läsandet utvecklas. Framförallt är det pojkar i tonåren som tappar i läsförståelse i jämförelse med ett internationellt perspektiv (SOU 2012:65). Det är mot denna bakgrund som regeringen i sin senaste budgetproposition har avsatt 127 miljoner kronor per år som ska satsas på litteratur och läsfrämjande åtgärder (Barkman 2011). Dessutom kom nyligen slutbetänkandet från en SOU-rapport, *Läsandets kultur* (2012:65), som tar upp den senaste forskningen inom området och ger förslag på åtgärder för att främja läsning. Ämnet är således glödhet och man kan fråga sig om den negativa trenden går att vända. I Malmö steg exempelvis utlåningen av e-böcker med 70 procent förra året. Det kan vi tacka Zlatan Ibrahimović för. Hans självbiografi *Min historia. Jag är Zlatan Ibrahimović* (2011) slog ner som en bomb under hösten 2011. Även den före detta höjdhopparen Patrik Sjöbergs bok *Det du inte såg* väckte stor uppmärksamhet under våren 2011. Innehållet i Sjöbergs bok väckte starka reaktioner, och under Idrottsgalan 2012 fick han ta emot ”Sportspegelns pris”. Hans kommentar var att det kändes konstigt att som idrottsman få en utmärkelse för att ha skrivit en bok. Under sitt tacktal sa han smått självironiskt att ”vi anses ju inte vara läs- och skrivkunniga” och syftade på idrottsutövare (SVT Play 2012).

Temat idrott och litteratur är spännande, men också spänningsfullt. Genom historien har relationen mellan idrott och litteratur ofta varit spänd (Nilsson 2001). Finns det ett ömsesidigt förakt gällande idrott inom litterära kretsar? Tydligast framgår detta genom författaren Ivar Lo-Johansson, som i sin stridsskrift uttryckte att han tvivlade på idrotten, vilket fick stor uppståndelse (Nilsson 2001). Finns det en möjlighet att få dessa ”kombattanter” – idrotten och litteraturen – att närma sig varandra på något sätt? Kan till exempel fenomenet Zlatan få ”sportfånarna” att börja läsa litteratur, och samtidigt kanske få ”bokslukarna” till en viss förståelse för idrotten genom att läsa hans självbiografi? Dessa intressanta, kanske infekterade och möjligtvis utopiska frågor, handlar bland annat denna uppsats om.

Syftet är att redogöra för vilka värden Zlatans självbiografi har utifrån intervjuer med lärare och elever i grundskolans senare år och gymnasieskolan samt hur detta gestaltas i boken.

¹ Förkortningar, se Bilaga 4.

1.1 Studiens upplägg

Denna studie inleds med en presentation av relevant och aktuellt forskningsläge. Därefter presenteras syftet och de frågeställningar som utgör grunden i studien. De metodologiska tillvägagångssätt som använts klargörs under rubriken metod. Nästkommande kapitel redovisar studiens resultat som diskuteras i förhållande till tidigare forskning. En bedömning av studiens styrkor och svagheter genomförs i kapitlet metoddiskussion. Avslutningsvis klarläggs studiens slutsatser.

2. Bakgrund

I denna del redogör jag för genren självframställning, ”konflikten” mellan idrott och litteratur, ungdomars läsvanor ur ett svensksdidaktiskt perspektiv samt teorier om litteraturens värden.

2.1 Självframställning

Begrepp som biografi, självbiografi och memoar är olika typer av självframställningar inom litteraturen (Melberg 2008). Det framgår av Nationalencyklopedin (2013) att en biografi är en levnadsbeskrivning utförd av någon annan än den biografierade. En självbiografi och memoar beskriver det egna livsförloppet författat av personen själv. Skillnaden mellan en självbiografi och en memoar kan kortfattat beskrivas som att självbiografien är mer litterärt utformad genom att författaren uppger fakta ur sitt liv på ett subjektivt sätt. Memoar bygger på författarens upplevelser eller gamla händelser och det förefaller vara en mer naturlig framställning för personer som stått i centrum i samhället såsom politiker och företagsledare.

Att litterärt beskriva ett minnesarbete förklarar Arne Melberg i *Självskrivet* (2008) innebär mer eller mindre en konstruktion där både minne, fantasi, verklighet och fiktion spelar en roll. Melberg menar att termerna självbiografi, memoar och biografi är belastade med litterär metafysik. Det betyder att man sorterar tankarna i absoluta motsatser som antingen god eller ond, kunskapen är antingen sann eller falsk och litteraturen är antingen riktig litteratur (fiktion) eller icke. Självframställningen har likheter med reseberättelsen, den berättande journalistiken och historieskrivningen. Den är både litterär och sakligt verklighetsbeskrivande. Melberg understryker att självframställningen kan vara *både – och*. Leif GW Persson belyser problematiken i sin egen självbiografi, *Gustavs grabb* (2011). Ett problem ser exempelvis Persson med allt som han trängt undan, glömt eller missuppfattat och frågar sig om hans bok

är en roman eller självbiografi. Som svar på hans fråga skriver han: ”Det här är berättelsen om min egen klassresa. Som jag minns den” (s 13).

Att läsa självbiografier har blivit en växande trend under 2011–2012 (Veres, Lindvall och Nunstedt 2012). Suget efter ”bakom kulisserna-berättelser” är enormt, där Zlatans självbiografi är den bok som sålt mest på kortast tid någonsin (Albert Bonniers Förlag 2012). Det är första gången Zlatan själv berättar sin historia, vilket titeln också antyder. Till sin hjälp har han haft en medförfattare, journalisten och författaren David Lagercrantz. Detta samarbete är intressant ur många synvinklar; Lagercrantz skriver på ett skickligt stilistiskt sätt, som om Zlatan själv berättar fram innehållet. När boken läses går det nästan att känna eller höra hur Zlatan formulerar sig. Intressant är också att medförfattaren lägger in värderingar och minnesvärda formuleringar som får självbiografien att i vissa avseenden kännas som en skönlitterär bok.

Ibrahimović och Lagercrantz har fått en helt ny generation att börja läsa och har av recensenter kallats både ”mästerverk” och ”läsklassiker” (Anrell 2011). Dessutom nominerades boken till det prestigefyllda Augustpriset 2012 i kategorin årets svenska fackbok. Detta anser jag visar på att Zlatan är ett fenomen – vart han än ger sig in blir det rubriker.

2.2 ”Zlatan-hysteri”

Världsstjärnan Zlatan Ibrahimović har under de senaste åren varit den i särklass mest omskrivna sportprofilen i media. Under 2010 publicerades 11 648 artiklar i svensk tryckt press och året därpå var antalet 11 320 artiklar, för att 2012 toppa med 14 847 artiklar (Retriever Research 2013). Allra flest var det i november 2011 (1 984 stycken) då Zlatans bok släpptes. Dagarna runt boksläppet rådde ”Zlatan-hysteri” i Sverige, och tidningar skrev spaltmeter om boken redan innan den ens hade kommit ut i handeln. Zlatans bok har sålts i över en halv miljon exemplar och toppar e-boksutlåningen hos biblioteken (Albert Bonniers Förlag 2012). Boken har släppts i Norge, Italien, Nederländerna, Finland och Danmark, och troligtvis kommer succéboken även att filmatiseras (Cederskog 2011).

Det har till och med gått så långt att han fått ett eget ord, ett så kallat nyord från det franska språket²: ”Zlatanera”. I Språkrådets (2012) årliga nyordslista innebär ordet att ”klara något med kraft” eller att ”dominera” (s 8). Det framgår dessutom av en Sifo-undersökning att Zlatan är den överlägset mest omtyckta sportpersonen i Sverige år 2012 med 46,2 % av

² Under sommaren 2012 värvades Zlatan till fotbollsklubben Paris Saint-Germain, Frankrike.

rösterna (Månsson 2012). Därtill mottog han för sjunde året i rad det prestigefyllda priset guldbollen, vilket visar att han är en av Sveriges genom tiderna bästa fotbollsspelare (Lundin 2012).

2.3 En infekterad relation mellan idrott och litteratur?

Idrottsrörelsen i Sverige är och har under lång tid varit den största av våra folkrörelser. I likhet med övriga folkrörelser har den varit föremål för forskning, men den humanistiska idrottsforskningen är begränsad. Litteraturvetaren Lars Wolf (1999) vill med sin forskning bredda denna i form av en litteraturvetenskaplig studie av idrottsmotivet i svensk ungdomslitteratur. Med tanke på idrottsrörelsens omfattning skulle ett rimligt antagande vara att idrotten därmed kunde vara ett intressant motiv för våra skönlitterära författare. Men så är faktiskt inte fallet. Wolf har gjort en omfattande undersökning och kunde endast hitta ett 20-tal böcker där idrottsmotivet spelar en viktig roll inom vuxenlitteraturen under perioden 1940–1990. Wolf frågar sig varför idrottsmotivet inte lockat till sig fler svenska författare, särskilt inom vuxenlitteraturen. Var är exempelvis idrottens diktare? Inte ens 30-talets författare har brytt sig om att skriva idrottsskildringar trots den roll idrotten har spelat för arbetarklassen.

Kan det vara så att det anses för vågat att använda sig av idrott som motiv i skönlitteraturen? Wolf (1999) refererar till den litteraturintresserade sportjournalisten Bengt Ahlbom som menar att ”det fanns lite av ett förakt för idrott i litterära kretsar” (s 16). Inte minst lyser detta förakt igenom i författaren Ivar Lo-Johanssons stridsskrift *Jag tvivlar på idrotten* som utkom 1931. Där framkommer bland annat att idrottsintresset ställer sig i vägen för kulturellt och politiskt engagemang och att idrotten stödjer konkurrens och militarism (Nilsson 2001). Det blev såklart en hätsk debatt under den här tiden, främst agerade Torsten Tegnér som representerade *Idrottsbladet*. Lo-Johansson fick i sin tur hjälp i sin polemik av bland andra Artur Lundkvist som menade att idrotten varken var social eller kulturell, och Harry Blomberg, som såg idrott som något fördummande (Wolf 1999). Ivar Lo-Johansson fortsatte den inslagna vägen att tvivla på idrotten och skrev romanen *Traktorn* (1943), som hade liknande budskap som Harry Martinsons roman *Verklighet till döds* (1940). Tvivlet grundade sig framförallt på den nya tidens löften, det vill säga tvivlet i en diskussion av moderniteten (Nilsson 2001). Problematiken återkommer i Per Olov Enquists roman *Sekonden* (1971) och i början av 90-talet hävdade filosofen Torbjörn Tännsjö att elitidrotten till sin natur är fascistisk (Tännsjö 1994). I tidsskriften *Svensk Idrott* pläderade författaren

Göran Greider (1999) för en "kulturrevolution" inom idrotten, vilket föranledde en debattör att kontra med: "Greider förhåller sig till tävlingsdriften som påven till sexualdriften" (s 7). Ämnet är således fortfarande hett.

Det finns å andra sidan ett liknande förakt från idrottsintresserade i förhållande till litteraturen. Den före detta fotbollsspelaren Tomas Brodin uttalade att "han aldrig blir så sjuk att han läser böcker", fick författaren Björn Ranelid att rasa i en artikel publicerad i *Aftonbladet* (Karlsson 2009). Ranelid, som i sin ungdom spelat fotboll i Malmö FF, fördömde fotbollsspelarens inställning och menade att "Ingen har fått Nobelpris i tystnad och ingen undkommer ordet stigmatisering. I den stund du mister ordet och är dysfunktionell i språket är det oerhört tomt i ditt liv. Och säger du som Tomas Brodin [...] slutar du ditt civila liv med svarta solglasögon vid ett pokerbord". Före detta tennisproffset Nisse Holm (2007) kontrar i sin provokativa debattartikel i *Expressen* och ökar på "sprickan" mellan idrott och litteratur. Holm anser att sporten räddat honom från litteraturen. "Om jag hade snöat in på läsning hade jag aldrig fått se och göra det som fyllt mitt liv med innehåll", skriver han. Holm menar även att det är en myt att skönlitteratur är "uppbyggligt och berikande". Istället anser han att personer som "flyr in i böckernas låtsasvärld riskerar att inte palla verkligheten" och avslutar artikeln med att "sport är handling, litteratur är drömmar" (Holm 2007).

Känslan utifrån dessa nämnda "konflikter" är att idrott och litteratur är varandras motsatser eller dikotomier. Självklart finns det idrottsutövare som har ett litterärt intresse. Ett sådant exempel är Stefan Holm, som kanske mest är känd för sitt OS-guld i höjdhopp 2004. Men han är också en bokslukare av stora mått. Detta har lett fram till att han har suttit i juryn för Augustpriset och har planer på att skriva en skönlitterär bok i framtiden (Bergenheim 2011). I sin självbiografi: *Stefan Holm. Höjdhoppare* (2005) framkommer hans intresse för litteratur och sin medvetna strategi för avkoppling genom böcker (s 102-103). På motsvarande sätt finns det också författare som föredrar idrott. Författaren Nils Ferlin hade ett genuint idrottsintresse och sades kunna alla serietabeller som ett rinnande vatten vare sig det handlade om den högsta eller lägsta divisionen (Wolf 1999).

Ett projekt som genomfördes under åren 2005–2007 i Västerbotten, kallad "I rörelse", blir i det här sammanhanget intressant för min problemställning. Projektet gick ut på att förena läsning med idrott och vice versa. Enligt projektledaren Anette Kohkoinen (2007) nåddes målen med att öka idrottande barns och ungas fritidsläsning genom aktiviteter såsom författarbesök, "bokprat" och "läscup". Det framkommer att det fanns svårigheter med att förena idrott och kultur, och speciellt svårt var det att nå pojkarna. Det verkar nästan vara ett tabubelagt område att som idrottsutövande pojke uppskatta att läsa litteratur.

2.4 Ungdomars litteraturläsning och vardagskultur

Oroande rapporter kommer då och då om barns och ungdomars minskande intresse för läsning. Den färskaste i raden är den internationella kunskapsmätningen PIRLS (2011), som den 11 december 2012 redovisade att svenska fjärdeklassares läsförmåga har försämrats sedan tidigare PIRLS-rapporten (2006). Läsförmågan ligger dock fortfarande över EU/OECD-genomsnittet, men i den första undersökningen av PIRLS (2001) presterade svenska elever i topp. Försämringen under dessa tio år beror främst på att eleverna blivit sämre på att läsa sakprosa medan läsförståelsen för skönlitteratur endast försämrats marginellt (PIRLS 2011). Anette Østers (2004) undersökning om läsvanor bland barn och ungdomar visar att 50 % av de svenska tonåringarna (13–15 år) sällan eller aldrig läser en bok på fritiden. Det är främst pojkar och unga män som väljer att ägna sig åt andra fritidsaktiviteter. Många av dem läser inte heller skönlitteratur i skolan. Således är det flickorna som läser mer skönlitteratur än pojkarna, vilket framgår av flera andra undersökningar (se t.ex. Ewald 2007; PIRLS 2006; SOU 2012:65). Även PIRLS (2011) visar att flickor generellt läser bättre än pojkar, men det framkommer också att flickornas resultat har försämrats mer än pojkarnas. Kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth ser mycket allvarligt på den minskade läsningen. I en artikel ur *Dagens Nyheter* förklarar hon att det på sikt blir ett demokratiskt problem om läsförståelsen minskar (Barkman 2011).

Enligt Ulla Johnsson-Smaragdi (1998) finns det inga skillnader i 7–8 årsåldern, men könsskillnaderna ökar successivt med åren. I 15–16 årsåldern har skillnaderna mellan flickors och pojkars läsvanor länge varit påtagliga. Av flickorna (15–16 år) anger 90 % att de läser böcker på fritiden, medan andelen pojkar bara var 67 %. Flera undersökningar (se t.ex. Malmgren 1992; Malmgren 1997; Molloy 2003) pekar alltså på könsspecifika skillnader i läs- och litteraturintressen. Viktiga faktorer i diskussionen om barns och ungas läsning är inte bara kön och ålder utan också social identitet och kulturell- och etnisk tillhörighet. Att läsa litteratur är såväl personligt individuellt som sociokulturellt bestämt. Däremot visar andra studier att kön är en viktigare faktor än socioekonomisk bakgrund i det test av läsförmåga som gjorts inom OECD (PISA 2000). Det är ingen nyhet att pojkar från studieovana hem har sämre läsresultat än flickor med motsvarande sociokulturell bakgrund. PISA:s resultat som visar att pojkar från de övre sociala skikten generellt sett är påtagligt mycket sämre läsare än flickor från samma miljöer pekar mot ett förändrat mönster.

Den litteraturdidaktiska forskningen i Sverige visar dels på tydliga könsskillnader i läsvanor, dels på att den litterära socialisationen i skolan befäster sociokulturella skillnader.

Gun Malmgren (1992) påvisar bilden av fyra gymnasiekulturer där de studieinriktade programmens elever (naturvetar-/humanistprogram) gärna läser klassiska litterära verk eller blandar den litterära repertoaren med lättare litteratur. När det gäller de yrkesinriktade programmen prioriterar oftast pojkarna bort läsningen för film, serier eller just idrott.

Det finns stor skillnad mellan lärarnas litteraturval och den litteratur eleverna föredrar att läsa, vilket belyses i en avhandling som återspeglar gymnasieelevers vardagskultur och deras attityder till skolans litteraturläsning (Olin-Scheller 2006). Skolans litteraturläsning uppfattas som tråkig av eleverna och detta kan, menar Christina Olin-Scheller, möjligen ses som ett utslag av att eleverna inte har förmåga att komma in i den föreställningsbyggande värld som kallas *återkopplingsfasen*. Litteraturpedagogen Judith Langer (2001) förklarar att denna fas innebär att läsaren försöker komma underfund med den betydelse texten har för hans/hennes egen livssituation. Erfarenhetsanknytningen främjas tydligt i kursplanen för svenska (Lgy11), där det står att undervisningen ska ”få sätta innehållet i relation till egna erfarenheter, intressen och den egna utbildningen” (s 160).

I styrdokumentet för svenska (Lgr11) betonas att litteraturläsning spelar en viktig roll för elevers identitetsutveckling och för att eleven ska utveckla sin förståelse för demokratiska, humanistiska och etiska värden. Även den kulturella mångfalden kan eleven ges möjlighet att förstå genom litteraturläsning. Likaså betonas att eleven ska kritiskt granska och ifrågasätta de texter som läses.

2.5 Teori och modell för litteraturens värden

Dikotomin finkultur och populärkultur är fortfarande central i debatter om litteratur. Litteraturens värde är ett komplicerat begrepp, som livligt diskuterats under litteraturens historia och fram till våra dagar. Värde kan inte betraktas som något essentiellt eller oföränderligt, som något som är inkapslat i litteraturen. Värde är istället något som produceras och tillskrivs verk av olika aktörer i olika sociala, historiska och kulturella sammanhang (Persson 2012). Begreppet värde förefaller vara svårt att bestämma utifrån en objektiv synvinkel, då det alltid är subjektivt. Man bör fråga sig vem som utför värderingen vid till exempel recension av litterära verk.

Den italienske semiotikern och litteraturvetaren Umberto Eco (1979) delar in litteraturen i öppna respektive slutna texter, vilket kan översättas till ”hög” eller ”låg” litteratur. Den öppna texten kräver att läsaren är mer aktiv och kräver därmed en större insats av läsaren. Den ger ett mer bestående intryck medan den slutna texten har ett begränsat tolkningsutrymme.

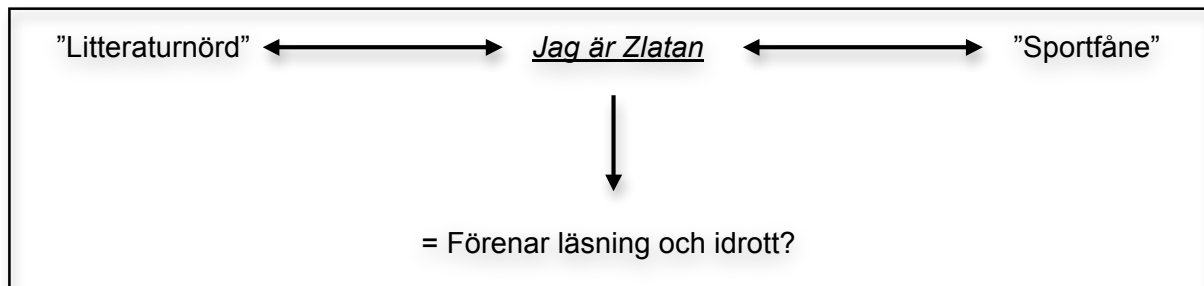
Populärlitteratur kännetecknas ofta som en sluten text, vilket betyder att texten inte kan tolkas på så många olika sätt. Låt oss säga August Strindbergs verk är exempel på litteratur som klassas som hög. Detta utesluter inte att läsa till exempel Zlatans bok som för vissa kanske anses vara ”låg” litteratur. Om detta ses ur ett didaktiskt perspektiv anser jag, utifrån Langers (2001) teori, att en tydlig återkopplingsfas är viktig för eleverna, då de börjar läsa sådant som intresserar dem för att sedan vägledas in i olika delar i litteraturens värld. Olika genrer är, enligt språkteoretikern Michail Bachtin (1997), nödvändiga för att man ska kunna kommunicera i ett samhälle, och därför måste en person i egenskap av såväl läsare som skrivare känna till dem. Eleverna bör läsa alla typer av texter och vara uppmärksam på innehåll, form och stil för att få mönster i sitt skrivande, vilket även pedagogikprofessorn Olga Dysthe (1996) understryker.

Det estetiska värdet brukar tas upp i samband med litteraturens värde. Torbjörn Forslid och Anders Ohlsson (2007) redogör för att detta har sina rötter i 1700-talets samhälle och etablering av en marknad, där litteratur och konst styrs av utbud och efterfrågan. Det handlar inte om en ekonomisk marknad, utan om andliga och estetiska värden. Det estetiska värdet förhöjer läsoplevelsen enligt den etablerade uppfattningen.

Jag har tidigare pekat på en viss spänning mellan litteratur och idrott. Denna diskurs verkar fortfarande leva kvar i vårt samhälle men det finns bevisligen inga vattentäta skott. Pierre Bourdieus (2009) teori om ett kulturellt kapital vad gäller tycke och smak blir intressant att ta upp i den här kontexten. Amelie Björck (2009) understryker att den estetiska värderingen, det vill säga tycke och smak alltid är ”situerad, aldrig universellt giltig” (s 233). Bourdieus (1984) teori grundar sig på en uppdelning i sociala klasser beroende på högt eller lågt kulturellt kapital gentemot hur hög eller låg ekonomisk tillgång människor har. Figuren som Bourdieu skapat kan ifrågasättas och är högst generaliserande. Varför Bourdieus figur anses som mer fördomsfull idag än när den publicerades, kan bero på att människor nuförtiden är mer mobila och att figuren inte på samma sätt går att knyta till utbildning, yrke eller bakgrund. Kohkoinen (2007) hänvisar till undersökningar där det framgår liknande mönster som i Bourdieus (1984) teori, nämligen att livsstilen ”sportfåne” (ofta män med lägre utbildning) läser minst tillsammans med livsstilen ”soffpotatis”. De som läser mest är kvinnor, de som är högutbildade och de som bor i stadsmiljö. Dessa grupper läser också mest skönlitteratur. Naturligtvis bygger även dessa korrelationer på generaliseringar, precis som Bourdieus (1984) teori. Den sistnämndes teori är intressant i denna kontext, eftersom Zlatans bok rör sig över stora delar av skalan. Det betyder att boken antagligen läses av många olika sociala klasser, allt i från den sociala grupp med mest kulturellt kapital till den som har minst samt hög/låg

ekonomisk tillgång. Boken bygger på en klassresa som uppenbarligen intresserar en stor läsekrets. Kanske är det en av anledningarna till att boken har sålts i så många exemplar. Detta antagande stärker min teori att Zlatans bok kan generera till en fusion mellan idrott och litteratur som därmed får dem att närma sig varandra och/eller minska spänningarna mellan dem. Detta illustreras med följande egenkonstruerade modell:

Figur 1.

Om vi överför denna tanke till ett pedagogiskt perspektiv kan det bli intressant. Vilka värden har Zlatans bok enligt lärare och elever? För att svara på denna fråga är det nödvändigt att ha grundläggande kunskap om begreppet värde. Anders Palm (2009) tar upp sex grundegenskaper som tillsammans bildar *litteraritet*, det vill säga litteraturens egenart. Genom grundegenskaperna ges det alltså möjlighet att kunna analysera och beskriva vad som är särskiljande hos olika slag av litterära texter (Mortensen 2012). Däremot behöver inte alla de sex grundegenskaperna, beroende på text, vara markanta eller aktualiseras i lika hög grad.

Grundegenskapen *emotionalitet* blir viktig för den här studiens kontext. Kännetecknade är förmågan till empati, det vill säga att hamna i olika känslosamma situationer och skapa och stärka sinnet. Upplevelsen av litteratur, nämligen att gripas och fångas av litteratur, är en del av litteraturens *emotionalitet*. Genom att läsa får läsaren en upplevelse att kunna sätta sig in i "den beskrivna personens" känslomässiga inlevelse. Detta innebär att läsaren påverkas att ta ställning till de grundläggande humanistiska värdena sympati och empati (Palm 2009).

Att skapa kritiskt tänkande och reflektion betecknas som *interrogativitet*. Att vara frågande och ifrågasättande kännetecknar *interrogativitet*. Likaså att få omvärldskunskap, förstå livsvillkoren och den existentiella attityden till livet (Palm 2009).

Vad litteraturen *kan* göra med människor förklaras med *performativitet*. Mentala och sociala processer omfattar den övergripande funktionen i all litteratur och som betecknas *performativitet*. Varje individ genomgår en mental process vid litteraturläsning och gör sin egen tolkning som resulterar i en upplevelse. Det är energin i den processen som definieras *performativitet* (Palm 2009).

När läsaren tolkar en text finns olika möjligheter att hantera dess *historicitet*. Läsarens förståelse av den historiska tolkningen av litteraturen innebär en uppskattning som värdesätts. Historicitet innefattar dessutom en kulturmedvetenhet och bedömning av olika miljöer och rum (Palm 2009; Mortensen 2012).

Poeticitet har att göra med den språkliga formgivningen. Poeticiteten anger den estetiska funktionen av alla de slags språkliga och strukturella strategier som författaren har att tillgå. Exempelvis hör genrekonventioner och personliga idiom till poeticiteten. Hit hör även bildspråk i olika varianter av metaforer och liknelser. Det är självklart att all litteratur i ett analytiskt perspektiv uppvisar formella särdrag som markerar såväl dess originalitet som dess traditionstillhörighet. I Zlatans självbiografi blir samarbetet med medförfattaren särskilt påtagligt. Utan poeticitetens verkningskraft skulle vi inte kunna känna igen litteratur som litteratur och därmed inte heller kunna aktivera den speciella inställning och uppmärksamhet som ger läsningen behållningens värde (Palm 2009).

Fiktionalitet står för den estetiska verkningskraft som läsaren upplever när en text helt eller delvis verkar med fiktion (Palm 2009). Dagens popularitet för självbiografier kan botten i att människor idag är ute efter autenticitet (Veres, Lindvall och Nunstedt 2012), men i själva verket är alla självbiografier mer eller mindre en konstruktion där fiktionen spelar en roll och där växelspelet mellan fiktion och verklighet ständigt gör sig påmind (Melberg 2008).

Med kunskap om ovanstående kategorier kan möjligheten att samtala och föra ett resonemang om litteratur ökas. Mortensen (2012) menar att ”olika slag av texter faktiskt gör olika saker med olika läsare i olika omfattning och i olika sammanhang” (s 4). Det finns således många anledningar till att läsa litteratur (Mortensen 2012). Mortensen (2009) menar även ”att värden alltid är värden för *någon*” (s 9), vilket kan tolkas som att varje människa är unik. Följaktligen finns det olikartade synsätt att se på litteratur och vad som är värdefullt för *någon*. Amelie Björck (2009) jämför två författare och menar att den ena författarens litteratur inte kan anses vara ”bättre” än den andres, eftersom det beror helt på vem som läser.

Magnus Persson (2007) utgår från ett pedagogiskt perspektiv när han frågar sig varför man läser litteratur. Han argumenterar bland annat för att litteraturläsning i vissa fall främjar demokrati och mångkultur. Han nämner även andra fördelar som att litteraturen kan leda till ökad narrativ fantasi, det vill säga förmågan att leva sig in i andra människor, empati, nyfikenhet, kritiskt tänkande och perspektivbyten. Ett annat starkt argument hos Persson (2007) är att skönlitteratur kan ge kunskap om andra kulturer, klass, kön och sexualitet. Hans argument saknar emellertid enligt min mening tyngd och missar i vissa sammanhang det så viktiga begreppet reflektion. Att skapa kompetens och medvetenhet om reflektionens enorma

nödvändighet är grundbulten inom all pedagogik, där frågan *varför* ständigt kommer att vara påtaglig för pedagogen.

Litteraturforskaren Cristine Sarrimo påpekar i sin studie *Jagets scen* (2012) att det vore intressant att utforska Zlatans bok i relation till sitt mottagande, inte minst ur ett klassperspektiv. Dock utkom Zlatans självbiografi efter att Sarrimos manus till sin avhandling redan var klart. Det verkar således, med hänsyn till min litteratursökning och bakgrund, som att ämnet är både utforskat och efterfrågat. Denna bakgrund leder fram till studiens syfte och frågeställningar.

3. Syfte och frågeställningar

Studien är uppbyggd i två delar. Syftet är att redogöra för vilka värden Zlatans självbiografi har utifrån intervjuer med lärare och elever i grundskolans senare år och gymnasieskolan. Syftet är också att undersöka hur värdet gestaltas i Zlatans självbiografi utifrån lärare och elevers utsagor. Mina frågeställningar är följande:

- Vilka värden lyfter lärare och elever upp när de talar om Zlatans bok?
- Hur gestaltas de värden i Zlatans självbiografi som framkommit i intervjuer med lärare och elever?

4. Metod

Följande del behandlar denna studies metod. En redogörelse av metodval, urval, etiska aspekter, genomförande, analysmetod, val av litteraturteori samt förförståelse presenteras nedan.

4.1 Metodval

Inom forskning finns två olika forskningstraditioner; kvantitativ och kvalitativ metod. Torsten Thurén (2007) redogör för att den kvantitativa forskningen ofta handlar om att göra mätbara och/eller precisa skattningar medan den kvalitativa forskningen ger beskrivande data som inte är kvantifierbara. Den kvalitativa forskningen handlar om att systematisera någonting som kännetecknar ett fenomen (Olsson och Sörensen 2007) och frambringa mer innehållsrika svar än vad som hade framkommit genom kvantitativ metod (Backman 2008). Eftersom jag vill förstå vad lärare och elever har för uppfattningar om värdet med Zlatans bok valdes en

kvalitativ ansats med intervju som metod. Genom intervju ges respondenterna möjligheten att beskriva sina upplevelser av boken. Jag valde att ha semistrukturerade frågor, som innebar att svarsalternativen var öppna för respondenterna (Kvale och Brinkmann 2009). Intervjuerna skedde ansikte mot ansikte, vilket är ett lämpligt tillvägagångssätt. Frågorna är ställda så att svaren kräver djupgående svar och är anpassade för lärare respektive elever (Se intervjuguide, Bilaga 1 och 2). Det var i mitt fall en fördel att först genomföra en pilotintervju. Enligt Kvale och Brinkmann (2009) är avsikten med pilotintervju att undersöka om frågorna som ställs är relevanta utifrån syfte och frågeställningar.

4.2 Urval

Självklart var inkluderingskravet för samtliga respondenter att de skulle ha läst Zlatans bok innan intervjun. Kriterier för lärarna att delta i studien var att personen skulle vara utbildad pedagog, i ämnet svenska och/eller idrott och hälsa i grundskolans senare år eller gymnasieskolan. Med tanke på tidstillgången och de relativt högt ställda inkluderingskraven blev urvalet ett så kallat bekvämlighetsurval. Jag hade för avsikt att intervjua fyra–fem pedagoger som ansågs uppfylla ställda kriterier. Min önskan var att intervjua lika många elever. Kvale & Brinkmann (2009) menar att antalet respondenter som intervjuas är beroende av när forskaren anser sig ha uppnått teoretisk mättnad, det vill säga ”intervjua så många personer som behövs för att ta reda på vad du vill veta” (s 97). Denna mättnad ansågs uppnådd efter fem intervjuer med lärare respektive elever. Jag hade inte för avsikt att jämföra lärarnas och elevernas uttalanden.

Eleverna valde jag ut genom ett strategiskt urval (Holme & Solvagn 1997), vilket i mitt fall betyder att inkluderingskraven var pojkar i åldrarna 15–19 år, att deras fritidsläsning var begränsad samt att de var idrottsaktiva på sin fritid. Eleverna som intervjuades är således en förhållandevis homogen målgrupp. Dessa krav på respondenterna ställdes utifrån vad som framkommit i olika rapporter (se t.ex. SOU 2012:65; PIRLS 2011) i studiens bakgrund. Jag är fullt medveten om att de respondenter som valdes ut inte är representativa i statistisk mening, vilket inte heller var syftet med denna studie. Målet var att finna mönster och exempel på hur lärare och elever, uttrycker vilka värden som finns i Zlatans bok.

4.3 Etiska aspekter

Vid genomförandet av intervjuerna tog jag hänsyn till etiska aspekter. Inom studier av humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning har *Vetenskapsrådet* (2003) preciserat allmänna

etiska principer att förhålla sig till. *Informationskravet* innebar att informera deltagarna om studiens syfte och att det är frivilligt att delta i undersökningen. *Samtyckeskravet* innebar att alla deltagarna i studien har rätt att bestämma över sin medverkan. *Konfidentialitetskravet* innebar att alla deltagare behandlades med konfidentialitet. Detta innebar i praktiken att alla personuppgifter förvarades på en säker plats där ingen obehörig kunde ta del av dessa uppgifter. Det ska således inte kunna gå att identifiera vare sig skola, lärare eller elev.

4.4 Genomförande

Intervjuerna genomfördes på en plats där respondenterna kände sig trygga. Intervjuerna inleddes med en upplysning om studiens syfte samt de etiska forskningsprinciper som jag tog hänsyn till. Jag informerade om att intervjun skulle spelas in och frågade om de gav sitt godkännande till detta. Anledningen till valet att spela in och transkribera samtliga intervjuer var för att det enligt Kvale och Brinkmann (2009) är den bästa dokumentationsmetoden vid kvalitativ intervju samt stärkte reliabiliteten. När samtliga frågor ställts fick respondenten möjlighet att förtydliga eller framföra ytterligare eventuella tankar som framkommit under intervjun. Efter att intervjuerna genomförts med ljudupptagning blev nästa steg att transkribera materialet. Hela intervjuerna transkriberades för att jag inte skulle gå miste om betydelsefulla aspekter. Transkriberingen skrevs ut i talspråk, vilket Kvale och Brinkmann (2009) framhåller kan krävas vid språkliga analyser för att markera nyanser, upprepningar och tonlägen. Med hänsyn till etiska aspekter finns intervjutranskripten i författarens ägo.

I studiens andra del, det vill säga den litteraturvetenskapliga undersökningen, hade jag för avsikt att finna lämpliga citat ur Zlatans bok som stämde överens med vad respondenterna hade uttryckt i intervjuerna. Utifrån de kategorier som framkommit ur respondenternas utlåtande gjordes ett urval av de citat som jag plockat ut för att visa hur värdet gestaltas i boken. Utöver Zlatans bok läste jag inför mitt uppsatsarbete ytterligare tio självbiografier av idrottsutövare (se Bilaga 3) för att få en bild över hur genren är uppbyggd av såväl innehåll som form.

4.5 Analysmetod

I min analys av transkripten användes citat för att betona eller belysa olika faktorer. Analysen kan genomföras med hjälp av en innehållsanalys av texten som därefter delas in i kategorier (Ödman 2004). Kvale och Brinkmann (2009) beskriver att detta är den vanligaste formen av dataanalys. Ödman (2004) menar att de kategorier som arbetas fram antingen kan

exemplifieras genom citat eller genom längre uttalanden, vilka bedöms vara representativa för en viss inställning. Holme och Solvagn (1997) framhåller vikten av att citaten inte bör styra analysen utan att de finns med för att öka förståelsen av de aktuella momenten, vilket jag försökte eftersträva i studiens resultatdel.

4.6 Val av litteraturteori

Eftersom jag är intresserad av att se vilka värden lärare och elever uttrycker, blev valet läsarorienterad teori. Det viktiga inom denna teori är att studera *vem* det är som läser och hur det går till när texter läses. Inom läsarorienterade teorier är hermeneutiken en del, vilken kan översättas med läran om tolkning. Grunden inom läsarorienterade teorier är att en och samma text kan uppfattas på helt olika sätt beroende på vem det är som läser den. Läsarorienterade teorier har under de senaste åren blivit centrala inom den didaktiska forskningen (Tenngart 2010).

4.7 Förförståelse

Det blir viktigt i mitt resultat- och diskussionskapitel att problematisera mina tolkningar. I mitt fall är det angeläget att jag är medveten om min egen förförståelse (Tenngart 2010). Min förförståelse har till stor del formats utifrån den lärarutbildning med inriktning idrott och hälsa samt svenska som jag genomgått. Dessutom har jag läst pedagogik, vilket medfört att jag är insatt inom det pedagogiska området. Likaså har jag tagit del av aktuell forskning kring ämnet samt läst liknande självbiografier som säkerligen påverkat hur jag förstått och tolkat det som framkommit i min resultat- och diskussionsdel. Därtill kan läggas att min fritidssysselsättning till stor del utgörs av idrott och särskilt fotboll. Jag har ett förflutet arbete som sportjournalist och har följt Zlatan under hans karriär i media. Således har jag en stor förförståelse och är insatt i ämnet, vilket kan medföra att studien skulle kunna bli vinklad. För min del blir därför problematisering ett viktigt begrepp att beakta. Per-Johan Ödman (2004) påpekar att förförståelse inte enbart behöver vara en nackdel utan istället kan bidra till att tränga djupare in i områdets problematik.

5. Resultat och diskussion

I detta avsnitt behandlas studiens resultat som diskuteras i relation till tidigare forskning. Inledningsvis med lärares uppfattningar om värdet med Zlatans bok och därefter elevernas uppfattningar. Lärare benämns med förkortningen (L1-5) respektive (E1-5) för elever. I detta kapitel framgår även ett urval av lämpliga citat ur boken utifrån lärares och elevers utsagor. Diskussionen innehåller också en metoddiskussion, där jag lyfter fram studiens styrkor och svagheter.

5.1 Lärares uppfattningar om värdet med Zlatans bok

5.1.1 Emotionalitet – förståelse och empati

Efter analys av intervjuerna framkom ett övergripande mönster bland lärarnas utsagor. Lärarna betonar värdet med Zlatans bok framförallt med *empati* och *förståelse* för andra människor. Det gäller i synnerhet förståelse för hur olika våra uppväxtvillkor och hemförhållanden kan vara och att dessa påverkar oss till de vi är idag, precis som Zlatans uppväxt har påverkat honom till att bli den han är idag. ”Boken ger exempel på tuffa verkligheter, för att få en större förståelse för sina kamrater som kanske har andra hemförhållanden” (L3). Förmågan att sätta sig in i andras känslor, situationer och tankar är en av de grundegenskaper som Palm (2009) väljer att beteckna som emotionalitet. Likaså tar Persson (2007) upp värdet med litteratur och menar att det kan ge insikter om att leva sig in i andra människor, det vill säga empati och förståelse. Detta kan kopplas samman med vad lärare 5 menar är det starkaste värdet för honom med boken. ”Zlatan belyser på ett fantastiskt bra sätt hur det är att vara annorlunda. Rädslorna man har när man är annorlunda [...] hans kontrollbehov han har för att överleva sitt annorlundaskap och processen att acceptera att han är annorlunda”. Lärare 5 lyfter fram att boken riktar sig till barn och unga som känner sig annorlunda. ”Jag kan associera mycket till mig själv. Som jag tolkar det handlar det mycket om revansch mot känslan av att inte duga. Jag tror att många barn och ungdomar känner en samhörighet med Zlatan”. Litteraturen kan således ge läsaren en förståelse för andra människor och sätta sig in i människors situationer, känslor och tankar. Nedanstående citat belyser detta och ökar förmodligen förståelsen för olikheterna hos människor.

Det finns tusen vägar att gå, och den som är speciell och lite avig är ofta den bästa. Jag hatar när de som skiljer ut sig trycks ner. Hade jag inte varit annorlunda skulle jag inte suttit här och vad jag menar är självklart inte: Var som jag. Försök bli som Zlatan! Inte alls! (s 414)

Samtliga lärare påpekar att de genom boken har fått en förståelse för Zlatans beteende och ”varför han har gjort som han har gjort med vissa saker” (L4). Att valen han gjort i livet färgats av hans uppväxt framkommer i flera lärares utsagor. Som lärare kan det tänkas bli viktigt att ha denna förståelse med sig i mötet med elever för att lättare kunna förstå en elevs beteende. Likaså kan denna aspekt av boken ändamålsenligt föra diskussioner ”där eleverna skulle kunna analysera och förstå ett beteende, som ju ofta bottnar i hur deras barndom sett ut” (L4).

En av halvsysrorna gick på droger, tunga saker, och hon hade gömt knark hemma [...] En annan gång hade morsan suttit häktad för häleri [...] och på bordet stod ölburkar och flaskor. ”Pappa, vakna, vakna!” (s 71–73)

Det var tomt på sällskap. Men framförallt var det tomt i kylskåpet [...] ofta kom jag hem hungrig som en varg och slet upp kylskåpsdörren och tänkte: Snälla, snälla, låt det finnas något! (s 75)

Du fick bita ihop, och det var kaos och bråk och en del slag och smällar. (s 68)

5.1.2 Etnicitet, klasskillnad och revansch

Den kulturella aspekten som framkommer i boken och den klassresa som Zlatan har gjort är en ytterligare gemensam nämnare hos lärarna i intervjuerna. Boken ger en inblick i hans liv och läsaren får ”framförallt ta del av en ung invandrarpojkes resa från förorten till den stora fotbollsscenen” (L1). Boken inger ett slags hopp vars budskap tycks vara att ”man kan lyckas även om förutsättningarna inte är optimala” (L5). ”Du kan lyckas som Zlatan om du är stark nog att inte låta de negativa krafterna ta över” (L3). Följande citat anser jag gestaltar detta i boken:

Man har frågat mig: Vad skulle jag ha gjort om jag inte blivit fotbollsspelare? Jag har ingen aning. Men kanske hade jag blivit kriminell. (s 82)

Jag provade olika stilar. Inget funkade. Det lyste Rosengård om mig ändå. Jag passade inte in. Jag kände det så. (s 100)

Dessa uttalanden och citat ut boken kan kopplas till Bourdieus teori (1984) om sociala klasser. Graden av emotionalitet lyser igenom i lärarnas uttalanden samt värdet av de kulturella aspekterna (Palm 2009). Persson (2007) tar upp ett liknande argument om att läsaren kan få insikter i olika kulturer och klasskillnader genom litteraturen.

hon kom från en fin kärnfamilj i Lindesberg, en sån familj som säger ”Älskling, var snäll och räck mig mjölken” medan vi som jag sa i stort sett hotar varandra till livet över matbordet, och många

gångar förstod hon inte ens vad jag sa, och jag kunde inget om hennes värld, och hon visste ingenting om min. (s 177)

Ett år stack vi till S:t Moritz. Kände jag mig hemma där, tror ni? Inte direkt! Jag hade aldrig åkt skidor. Att dra till alperna med morsan och farsan var som att sticka till månen, typ. S:t Moritz var för fint folk. Man drack champagne till frukost. Champagne? Jag satt i kallingar och ville ha flingor. (s 329)

Boken riktar sig till en stor läsekrets som sträcker sig över de flesta sociala klasser, åldrar och kulturer. Genom att Zlatan själv har invandrarbakgrund och är uppväxt i en förort anser en lärare att ”boken riktar sig till invandrare” (L1) och menar vidare att det är ovanligt med böcker som lockar denna målgrupp.

Jag hann fylla sjutton innan jag var inne i centrum, och jag förstod ingenting av livet därinne. (s 90)

Svensk teve var inget att ha. Det fanns inte på kartan. Vi levde i en helt annan värld. Jag var tjugo år när jag såg min första svenska film, och jag hade ingen aning om några svenska hjältar eller sportkillar, typ Ingmar Stenmark eller såna. (s 79)

I den svenska kulturen där ordet ”lagom” kan stå för hur svenskar är och bör vara står Zlatan för något helt annat. Han utmärker sig, och hans vilja och målfokusering menar en lärare är något som kan leda till diskussioner i ett klassrum: ”Att man kan våga för att vinna” (L2). De normer som finns i den västerländska kulturen blir passande att diskutera utifrån Zlatans bok.

Det var som om de fått in något helt irrationellt i laget, en kille som de inte begrep sig på. Jag menar, varenda jävel passar i den eller den situationen och säger det och det i det läget. Men jag ... jag kom från en annan planet. (s 108)

5.1.3 Lockar en ny målgrupp?

Det faktum att Zlatan är idrottsutövare med otroliga framgångar tycks leda till att boken lockar de idrottsintresserade, som kanske annars är mindre angelägna av att läsa litteratur. ”Jag tror att denna bok kan vara en väg in i litteraturen för de elever som kanske hatar att läsa böcker” (L4). Lärare 1 uttrycker att boken kan locka just ”idrottskillarna som inte alltid är studiemotiverade”.

Jag kanske var lite ofokuserad i klassrummet och hade svårt att sitta still med böcker. Men jag kunde koncentrera mig också, om vi nu snackar om att få iväg en boll eller ett ägg. (s 97)

Dessutom spratt det i kroppen. Jag kunde inte sitta stilla en sekund och jag rusade runt hela tiden. (s 68)

Lärare 1 nämner också ett exempel där boken har lett till positiv läsutveckling hos en elev som tidigare aldrig hade läst en enda bok. ”Eftersom elevens läsupplevelse från Zlatanboken var god, har han fortsatt med att läsa idrottsböcker, och kan på så sätt utveckla sitt skriv- och talspråk” (L1). Dessa uttalanden stärker min tes om att Zlatans bok möjligen kan få de idrottsintresserade att närma sig litteraturen. I enlighet med Langers (2001) teori angående återkopplingsfas är det viktigt att elever till en början får läsa sådant som intresserar dem för att sedan vägleda dem in i litteraturens värld. Likaså stärker lärarnas uttalanden om bokens stora läsekrets mitt resonemang utifrån Bourdieus (1984) teori.

5.1.4 Fenomenet Zlatan

Att Zlatan som person tycks vara ett fenomen (”fenomenet Zlatan” (L3)), bidrar säkert till bokens stora läsekrets. En lärare menar att alla har en åsikt om honom, oavsett ”om man tycker Zlatan är idiotisk eller frän” (L4), vilket säkert lockar till att få reda på mer om honom. Eftersom han i ”långa stunder bojkottat svensk media finns det en mystik och ett intresse kring hans person” (L1).

Jag hade inte åkt på några smällar från media än [...] jag sa saker som ”Det finns bara en Zlatan” och ”Zlatan är Zlatan”, inte helt ödmjuka grejer, och jag gissar att jag sågs som något helt nytt. Det var inte det vanliga ”bollen är rund”, och det. (s 122–123)

Jag blev blixten som slog ner. Jag blev allt möjligt häftigt och man började till och med tala om Zlatanfeber i landet [...] jag hörde skämt som ”Tjena, hur är läget? Hur mår du?” ”Jag tror jag fått Zlatanfeber”, och jag gick som på moln. (s 140–141)

Ovanstående citat bekräftar att det finns många andra orsaker till varför vi läser litteratur (Mortensen 2012). I det här fallet är det möjligtvis personligheten och/eller kändisskapet som är den bidragande faktorn. Genom boken ges läsaren en inblick i hans liv som säkert kan dra till sig läsare. Lärare 4 menar att ”tidigare visste man inte så mycket om honom”, men att man i boken får följa och se Zlatan utifrån hans perspektiv verkar inbjuda till läsning. Zlatan som person intresserar onekligen en mängd människor, vilket kan böttna i att han är ”unik och inte gör som alla andra” (L4). Dessa uttalanden skulle kunna kopplas ihop med hans kulturella bakgrund och uppväxtförhållande, men också ett värde av emotionalitet.

5.1.5 Performativitet och interrogativitet

Samtliga lärare talar om att boken kan ge bra möjligheter för olika diskussioner som ytterligare kan fördjupas i klassrummet. Lärare 3 och 4 nämner att boken är ett utmärkt forum

att diskutera moralen i det som kommer fram i Zlatanboken, där jag valt ut några citat som kan leda till klassrumsdiskussioner.

och jag hojade till träningen på stulna cyklar och var inte alltid så skötsam. (s 87)

när jag bromsade in hörde vi polissirenerna [...] Jag drog på så in i helvete och kom upp i tre hundra och de där sirenerna hördes förstås, wee, wee, men svagare och svagare [...] när vi inte såg den mer i backspegeln svängde vi in under en tunnel och väntade där som i en film, och klarade oss undan. (s 195)

Jag kickade igång på såna där grejer, och även om jag aldrig tagit droger har jag kanske ändå en liten missbrukare i mig. Jag snöar in på vissa saker. Nu är det jakt. Men då var det Xbox ... (s 299)

Lärare 4 tar upp möjliga diskussionsfrågor kopplat till ämnet idrott och hälsa utifrån boken där självförtroende, självkänsla, kost, ledarskap/ledarstilar, gruppdynamik och hierarkier inom grupperingar är områden för samtal som nämns. Här är det fråga om att boken kan leda till diskussioner kring kritiskt tänkande och ge upphov till reflektion, det vill säga interrogativitet.

Jag fortsatte att rasa i vikt [...] Jag åt skröp. Jag kunde fortfarande bara rosta bröd, typ, och koka makaroner (s 163)

Men ändå, själva grejen! En speciallärare bara för mig! Jag blir galen på det. Visst, jag kanske inte var värsta ordningsmannen. Men man får inte skilja ut barn på det viset! Man får inte! [...] Den där särbehandlingen sitter kvar i mig. Jag mådde inte bra av det. (s 97)

Alla dessa uttalanden lärarna för resonemang om är också intressanta ur ett performativt perspektiv, det vill säga vad litteratur (Zlatans bok i det här fallet) *kan* göra med människor. För Zlatans del beskriver han i sin bok att han fick insikter om sitt liv precis som läsaren kan få av att läsa boken.

jag fick möjligheter att vila och tänka på mitt liv. Jag arbetade med den här boken. Jag tvingades minnas och det slog mig, jag har inte varit den finaste killen. Jag har inte sagt rätt saker hela tiden, och jag tar på mig ansvaret förstås för alltihop. Jag skyller inte på någon annan. (s 414)

5.2 Elevers uppfattningar om värdet med Zlatans bok

5.2.1 Fenomenet Zlatan

Samtliga elever anser att det är en bra bok som fångat dem. Elev 2 nämner att ”det är märkligt att jag läste ut boken så snabbt, eftersom jag annars aldrig läser böcker”. Samtliga talar om att medias intresse inför boksläppet troligtvis har påverkat dem att läsa boken. ”Det var ju så stort i media, så man blev ju intresserad genom den vägen” (E5). ”Det var mycket utlägg innan

boken släpptes, vad den skulle handla om” (E4). På följande sätt beskriver Zlatan nackdelen med att vara en känd person i sin bok.

... jag kan inte ens gå ut och köpa mjölk utan att tidningarna får reda på det. Jag har spioner på mig vart jag än går. Folk skickar sms och bilder. Jag såg Zlatan där och där, oj, oj, och för att inte göra det så tråkigt överdriver man och berättar för polarna som överdriver lite till. (s 281)

Elevernas utsagor till varför Zlatans bok lockat dem till läsning verkar främst grunda sig i intresset för personen och fenomenet Zlatan. Hans stjärnstatus och berömmelse är en faktor som tas upp som anledning till att läsa boken; ”alltså Zlatan är ändå en av Sveriges genom tiderna bästa fotbollsspelare” (E1).

Jag hade varit sex år i Italien och vunnit scudetton varje år. Har någon annan gjort något liknande? Jag tvivlar på det [...] Det var hysteri kring mig därnere också (s 417–418)

Ändå blev jag vald till matchens lirare i en telefonröstning. Helt crazy! Jag sågs som bäst på plan trots att jag inte ens fått av mig overallen. Det var den gamla Zlatanfebern igen (s 180)

Att det är en intressant person som säger vad han tycker och tänker verkar tilltala respondenterna. ”I och med att han är så omskriven så är det rätt så kul att höra vad han säger om alla händelser han varit med om och höra hur han resonerar” (E2).

Jag skiter i vad folk tycker och jag har aldrig trivts bland ordningsmän. (s 56)

Det var ett spel på plan. Det fanns ett annat på transfermarknaden, och jag gillar dem bägge, och jag kan en hel del tricks. (s 130)

5.2.2 Poeticitet – den språkliga aspekten

Att få höra Zlatans *version* av hur han tänker och ser på saker och ting, beskriver respondenterna bland det mest intressanta med boken. ”Han sticker ju ut [...] man har hört mycket om Zlatan, så det är roligt att höra när han berättar med egna ord”. Tre av eleverna tar upp att språket i boken tilltalar dem eftersom medförfattaren Lagercrantz har skrivit så som Zlatan talar. ”Det kändes som det var Zlatan som berättade den för mig. Jag fick liksom en röst i huvudet och då var det Zlatans röst” (E4). Likaså berömmar elev 3 språket i boken och reflekterar kring mer stilistiska drag; ”det känns mer trovärdigt, eftersom det är hans ord och då känns det rätt klockrent att man ska skriva så, liksom att anpassa stilen och språket efter personen”. Stilen och språket i boken tror flera av eleverna kan tilltala ungdomar som sällan eller aldrig läser litteratur. Det är ett enkelt och rakt språk som grundar sig i Zlatans talspråk.

Elev 1 nämner att han uppslukades av boken och fick ”nästan känslan av en samhörighet med Zlatan”. Nedanstående citat är exempel på talspråk ur boken:

... mina tricks och showprylar och jag hörde mycket ”Wow”, och ”Oj, oj, oj” nu också (s 117)

... jag kunde inte direkt påstå att jag var busy. (s 131)

... med tåspetsen till vänster, och sticka förbi, bam, bam liksom, kvickt som tusan (s 159)

5.2.3 Emotionalitet – förståelse och empati

Även om elevernas uttalanden kretsar mycket kring personen och fenomenet Zlatan, kommer eleverna så småningom in på andra värden med att läsa boken. Det handlar om liknande uttalanden som lärarna talat om, nämligen *förståelse* och *empati* för andra människor som de anser att boken karakteriseras av. Att känna empati och ha förståelse för andra människor och andra kulturer är en stomme i såväl kursplanen i svenska (Lgr 11 och Lgy 11), som värdet med att läsa litteratur (se t.ex. Palm 2009, Persson 2007), vilket elevernas uppfattning med värdet av Zlatans bok uppenbarligen verkar vara.

Jag hade fått alla möjliga utmärkelser, men aldrig berörts på det viset [...] ett tecken på att jag var accepterad på riktigt, inte bara som fotbollsspelare utan som person [...] Mitt namn ropades upp, och då ville tårarna komma, och tro mig, jag börjar inte gråta så lätt. Jag fick aldrig träning på den typen av saker när jag växte upp, men nu blev jag emotionell (s 297–298)

Flera elever nämner kapitlet om Zlatans uppväxt som mest läsvärda, där ”man får en förståelse för hur andra kan ha det, istället för att det blir det här hatet som det lätt kan bli mot till exempel Rosengård, så kanske man får mer förståelse till varför folk är som de är” (E4).

Hade jag lärt mig något under uppväxten var det att ta hand om mig själv (s 155)

... stod svenskarnas pappor och ropade: ”Kom igen nu, gubbar. Bra jobbat!” I Balkan (*en fotbollsklubb i Malmö*, min anm.) var det mer: ”Jag ska knulla din morsa i häcken.” Det var galna jugoslaver som storrökte och slängde skor omkring sig och jag tänkte: Underbart, precis som hemma. Här trivs jag! (s 87)

Man behövde en tuff attityd i Rosengård, och fick man höra något skit, värst var att bli kallad fitta, då gällde det att inte backa [...] Det var mer vi i Rosengård mot alla andra. (s 79)

Även elev 5 talar om att han funderat över olika uppväxtvillkor, ”att man ska respektera alla människor, just att alla har olika bakgrund och kan reagera på olika sätt”. Elev 1 nämner också att dessa kapitel tilltalade honom men nämner Zlatans resa från hur han levde i förorten

till hur han lever idag är intressant. Elev 5 föredrog att det inte enbart handlade om fotboll utan främst om hans liv, ”hur han har känt och vilken uppväxt han haft. Det fångade mig”. Den klassresa Zlatan gjort gestaltas flertalet gånger i boken:

... som en av mina vänner sa en gång: Det är en saga alltihop. Det är en resa från förorten till en dröm. (s 420)

Häromdagen grät min grabb [...] Killen skrek för att maten inte blev klar snabbt nog och då ville jag vråla: Om du bara visste vad bra du har det! (s 75)

Men precis intill fanns en lounge och där satt jag med Galliani och Berlusconi och andra höjdare. (s 397)

5.2.4 Interrogativitet – ifrågasätta och kritiskt granska

Samtliga intervjuade elever tar upp det första kapitlet i boken som särskilt minnesvärt. Bokens inledande kapitel verkar ha fångat de flesta av respondenterna med känslan av vad som händer härnäst, ”begäret av att få veta vad som händer, vad händer sen, vad kommer han skriva nu” (E4). Kapitlet börjar mitt i ett skeende, det vill säga *in medias res*, i syfte att skapa högt tempo och nyfikenhet hos läsaren, vilket är en vanlig stilistisk markör i många moderna självbiografier. Inledningen handlar i korta drag om tiden i Barcelona och konflikten som blossade upp mellan Zlatan och hans tränare Pep Guardiola (s 55-65). Elev 3 nämner att de första kapitlen blev han ”helsåld” på men resten av boken så ”tjatar han om samma saker”. Inte förrän i bokens slutskede (kapitel 23, s 357) återkommer Zlatan till tiden i Barcelona. Vad det var som just fångade eleverna kring detta kapitel verkade det dock vara svårare att specifikt säga, men elev 2 beskriver detta med följande citat: ”det hade varit en stor snackis i tidningarna som man inte riktigt vetat vad det handlat om. Zlatan beskriver det nästan så att man inte tror på honom, alltså det är ju väldigt extremt märkligt beteende, nästan så man inte tror honom [...] sen är de övriga kapitlen rätt så lika varandra, lite samma lunk, lite spelare och lite klubbyten”. Om man tolkar elev 2:s uttalanden för han ett kritiskt resonemang och reflekterar över Zlatans spektakulära uttalanden i konflikten med sin tränare som kan härledas till värdet av interrogativitet. Relationer med dess konflikter finns i nästan all (skön)litteratur som ett återkommande tema.

Jag skrek: ”Du har inga punkulor”, och säkert värre saker än det, och så la jag till: ”Du bajsar på dig för Mourinho. Du kan dra åt helvete!” (s 64)

Det blev början på kriget, på utfrysningen. Han slutade tala med mig. Han slutade titta [...] Jag skulle gärna ha sagt: Jag struntade i det. Vad bryr jag mig om en kille som kör med mobbing? I ett annat läge hade jag säkert gjort det. Men jag var inte stark då. (s 375)

Det hade ju aldrig handlat om mitt spel. Det var min person, och dag och natt surrade tankarna i mig: Är det något jag sagt eller gjort? Ser jag konstig ut? [...] Lika mycket sökte jag felet hos mig själv. (s 376)

5.2.5 Performativitet – vad litteraturen *kan* göra med människor

Flera elever nämner humor och de ”roliga instick, anekdoterna och historier” (E4) som gör det lustfyllt och ”roligt att läsa” (E1). Att låta eleverna få välja böcker efter intresse och utifrån sina egna erfarenheter verkar vara ett gemensamt kännetecken till att ta steget och börja läsa. Målgruppen som intervjuats nämner inte explicit att läsintresset har ökat efter att de läst Zlatans självbiografi, men att samtliga de facto har läst bokens 422 sidor gör att de i alla fall har läst och börjat någonstans. Elevernas erfarenheter av litteraturläsning i skolan har varit blandad; tre av respondenterna fått välja fritt medan två har varit mer styrda. Av elevernas utsagor verkar friheten att välja bok vara att föredra och samtliga hade gärna använt sig av Zlatans bok i undervisningen. Elev 3 har gjort detta i sin specialidrottskurs då han jämförde sin tränare med ledartyperna som beskrivs i Zlatans bok. ”Zlatan beskriver en del tränare han haft, tränartyper, hur han känner för dom och upplever dom” (E3).

Om Mourinho lyser upp ett rum, drar Guardiola ner gardinerna (s 62)

Galbiati är en äldre man, Gamlingen kallade jag honom. Han var skön. Han och Capello är lite bad cop, good cop. Capello säger de hårda, tuffa sakerna medan Galbiati står för det andra (s 230)

Att Zlatans bok är populär råder det knappast något tvivel om. Eleverna tror att målgruppen som läser boken är framförallt ungdomar och personer med utländsk bakgrund, de som annars kanske inte läser så mycket samt personer som är allmänt idrottsintresserade. ”Alla mina vänner har läst boken, det säger ju sitt om boken” (E3) och elev 5 påpekar att även hans mormor läst den: ”hon är inte så intresserad av sport annars, men hon tycker Zlatan är en speciell person”. Elev 4 berättar att han till och med läst vissa kapitel två gånger, vilket tyder på att Zlatans bok lockar till läsning för de som sällan eller aldrig läser litteratur.

5.3 Metoddiskussion

I följande del redogörs hur mina val av metoder kan ha påverkat studiens resultat.

5.3.1 Val av teori

Beroende på valet av litteraturteori får jag sannolikt fram olika svar om värden med Zlatans bok. Skillnaderna eller möjligen konflikterna mellan, om jag hade valt att utgå från, en psykoanalytisk tolkning eller en marxistisk tolkning av Zlatans bok går tillbaka till att den psykoanalytiske forskaren vill se verket för det undermedvetnas drivkraft, medan den marxistiske forskaren betraktar samma verk som en funktion av ekonomiska och sociala krafter i samhällsstrukturen (Palm 2009). Detta framgår särskilt i Paul Tenngarts bok *Litteraturteori* (2010), där han tolkar en dikt ur flera olika teoretiska perspektiv. Resultatet som Tenngart redovisar blir således helt olika beroende på valet av teori.

Mitt val av teori – läsorienterad teori – grundade sig i att jag var intresserad av *vem* som läser. Eftersom denna studie bland annat baserades på intervjuer med lärare och elever, fanns intresset av hur respondenterna tolkade Zlatans bok. I en framtida forskning hade en intressant teori att utgå ifrån kunnat vara ett feministiskt- eller marxistiskt perspektiv, vilket jag sett potential att utgå från när jag läst boken.

5.3.2 Urval

Holme och Solvagn (1997) argumenterar för att användandet av ett strategiskt urval kan bidra till ett ökat informationsinnehåll. Att endast intervjua just de lärare och elever som jag valde, har medfört att jag funderat över om resultatet hade sett annorlunda ut om jag haft ett annat urval t.ex. ett slumpmässigt urval. Samtidigt hade jag inte för avsikt att frambringa en generell bild över hur lärare och elever uttrycker värden i Zlatans bok.

Eleverna som valdes ut är en relativt homogen målgrupp: idrottsintresserade pojkar som normalt inte läser böcker. Jag är fullt medveten om att de respondenter som valdes ut inte är representativa i statistisk mening, vilket inte heller var syftet med denna studie. Målet var att finna mönster och exempel på hur just denna målgrupp uttryckte vilka värden som fanns i Zlatans bok, som gjorde att deras intresse väcktes. För vidare forskning skulle en annan målgrupp kunna vara en intressant utgångspunkt. Exempelvis kan en skolklass få läsa utvalda kapitel ur Zlatans bok, och sedan genom ett slumpmässigt urval intervjua ett antal elever om vilket värde de ser med boken. På så sätt kan en mer nyanserad bild framkomma.

Samtliga intervjuade lärare var idrotts- och fotbollsintresserade och verkade ha ett genuint intresse för Zlatan som person. Detta kan förmodligen ha påverkat resultatet. Det hade också varit intressant att intervju personer som kanske inte är så idrottsintresserade och därigenom möjligen fått en mer kritisk synvinkel.

5.3.3 Intervju

Det kan ha varit en styrka att frågorna följde ett mönster och var relativt likartade i respektive intervjuguide (se Bilaga 1 och 2). Kvale och Brinkmann (2009) menar nämligen att respondenter kan komma till nya insikter under intervjuens gång, och då kan det vara en fördel att frågorna i intervjuguiden inte spretar alltför mycket. Jag ser också en styrka i att jag gjorde två varianter av intervjuguiden uppdelade på lärare och elev. Vissa frågor var nämligen mer relevanta för respektive målgrupp.

Peter Esaiasson et al. (2007) menar att formuleringar som skrivs ut på papper kan upplevas krångliga när de utsägs. Genom att utföra en pilotintervju fanns möjligheten att kontrollera detta samt testa om intervjuens frågor följde en logisk ordning. I mitt fall uppfattades begreppet *värde* som svårdefinierat. Därför klargjordes och definierades detta begrepp under intervjutillfället.

Holme och Solvagn (1997) framhåller att intervju personer ofta har förväntningar på vilka svar som forskare vill ha, vilket innebär att de svar som ges kanske snarare motsvarar de svar som respondenten tror att forskaren vill höra istället för vad de egentligen tycker och tänker. För att förhindra att detta skulle ske, betonade jag att det är respondenternas tankar och åsikter som var det intressanta. Jag har försökt att, utifrån Kvale och Brinkmanns (2009) rekommendationer, skapa ett naturligt samtal där respondenten känt sig bekväm. Detta har jag till exempel försökt åstadkomma genom att aktivt lyssna och visa intresse för respondentens utsagor.

5.3.4 Analys

Olsson och Sörensen (2007) menar att forskaren många gånger vill dra långtgående slutsatser och därigenom riskerar att tolka in mer än vad som sagts vid intervjutillfällena. För att stärka objektiviteten inspirerades jag av hermeneutiken och valde att efter kategoriseringarna gå tillbaka till helheten det vill säga intervjutranskripten. Detta för att säkerställa att de tolkningar som gjordes stämde överens med vad som sagts, med andra ord att se delarna i förhållande till helheten. Dock ställer jag mig frågande till huruvida resultatet hade blivit

annorlunda om någon annan, med annan förförståelse, hade genomfört studien. Detsamma gäller valet av citat som jag hämtade ur boken för att se hur värdet gestaltas i Zlatans självbiografi. I ett första urval valde jag ut 147 citat varav 41 senare användes i resultat- och diskussionskapitlet. Orsaken till att begränsa citaten var av utrymmesskäl och dess relevans. Citaten valde jag ut genom min förförståelse, omdöme och intuition, vilket kan ifrågasättas.

Studien går möjligtvis att problematisera ytterligare. Exempelvis krävs det med största sannolikhet mycket mer omfattande åtgärder för att få idrottare att börja läsa litteratur och litteraturläsare att börja röra på sig, än genom Zlatans bok.

6. Avslutning och slutsats

Både lärare och elever betonar graden av emotionalitet som ett av de viktigaste värdena med Zlatans bok. Det handlar bland annat om förståelse för andra människor, om uppväxtvillkor och om att få bilda sig en egen uppfattning av Zlatans version av sitt liv. Att kritiskt granska och reflektera över detta går i sin tur att länka samman med värdet av interrogativitet. Det kan handla om att läsa mellan raderna vad Zlatan väljer att ta med i sin bok och vad han väljer att *inte* ta med. Vad litteraturen *kan* göra med människor – performativitet – visar sig inte minst i Zlatans uttalande om att han fick nya insikter om sitt liv under processen av hans självbiografi. Samarbetet mellan Ibrahimović och Lagercrantz verkar tilltala respondenterna, som uppskattade språket i boken, som liknar Zlatans sätt att tala, det vill säga värdet av poeticitet.

Medias intresse för fotbollsspelaren kan vara en bidragande faktor till att personen och fenomenet Zlatan inbjudit till läsning. Det finns många andra anledningar till att läsa boken, där respondenterna betonar mystiken kring personen samt att han är en av Sveriges genom tiderna bästa fotbollsspelare.

Det framkommer att Zlatans bok lockar till läsning av såväl lärare som elever. Främst gäller detta de elever som normalt inte läser litteratur, där bland annat de idrottsintresserade pojkarna samt invandrare är den målgrupp som, enligt lärare och elever, mest verkar uppskatta boken. Just denna målgrupp beskrivs av en mängd rapporter (se t.ex. Malmgren 1992; Malmgren 1997; Molloy 2003; PIRLS 2006; PIRLS 2011; SOU 2012:65; Øster 2004) som särskilt viktig på grund av deras försämrade läsförmåga. Detta var en av anledningarna till metodens urval.

Studiens inriktning är som tidigare nämnt tvådelad. Hur värdet gestaltas i boken bedömer jag främst utifrån min granskning av texten då lämpliga citat noterades. Härigenom ligger de

värden som gestaltas i boken med kopplingar till främst emotionalitet, det vill säga förståelsen för personen Zlatan. Klasskillnader och etnicitet är andra värden som gestaltas i boken. Ett återkommande ord är ”revanch” (se t.ex. s 140, 190, 304, 325), vilket förmodligen grundar sig i Zlatans uppväxtvillkor och att han hela tiden känt sig annorlunda.

Är det viktigt att förena idrott och litteratur? Det handlar om att se hela människan ur ett holistiskt perspektiv. Jag anser att det aldrig är hälsosamt att enbart ägna sig åt en sak – att endast läsa, spela dataspel, utöva idrott, äta, arbeta, sova. Genom litteraturen kan barn, unga och vuxna reflektera och föra samtal om till exempel identitet, samhörighet, utanförskap och respekt, vilket är viktigt både på och utanför idrottsplanen. I de bästa av världar förenar Zlatans bok idrott och litteratur. Litteraturen kan ge läsaren en förståelse för andra människor och sätta sig in i andra människors situationer, känslor och tankar. På så sätt förenar Zlatans bok läsning och idrott samt ökar förståelsen för olikheterna hos människor. Detta belyser han passande med följande citat:

Jag vill även ägna alla barn där ute en tanke, alla barn som känner sig lite udda och annorlunda, som inte riktigt passar in och som blir sedda av fel anledningar. Det är ok att inte vara som alla andra. Fortsätt tro på er själva, det löste sig för mig trots allt. (s 1)

7. Referenslista

Primärlitteratur

Ibrahimović, Zlatan & Lagercrantz, David (2011): *Min historia. Jag är Zlatan Ibrahimović*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag (422 s).

Facklitteratur

Bachtin, Michail (1997): Frågan om talgenrer. I Hættner Aurelius, E. & Götselius, red: *Genusteori*, s 203-239. Lund: Studentlitteratur.

Backman, Jarl (2008): *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.

Björck, Amelie (2009): När underhållningen höjde rösten. Om myteriet mot folkbildningens värdetänkande i efterkrigsårens radio. I Anders Mortensen, red: *Litteraturens värden*, s 221-234. Stockholm & Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion AB.

Bourdieu, Pierre (2009): Den rena estetikens historiska uppkomst. I Anders Mortensen, red: *Litteraturens värden*, s 87-98. Stockholm & Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion AB.

Bourdieu, Pierre (1984): *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste. The space of social positions*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, cop.

Dysthe, Olga (1996): *Det flerstämmiga klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.

Eco, Umberto (1979): *The Role of the Reader: Explorations in the Semiotics of Texts*. Bloomington: University Press.

Esaiasson, Peter; Gilljam, Mikael; Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (2007): *Metodpraktikan Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Ewald, Annette (2007): *Läskulturer - Lärare, elever och litteraturläsning i grundskolans mellanår*. Malmö: Holmbergs.

Forslid, Torbjörn & Ohlsson, Anders (2007): *Hamlet eller Hamilton? Litteraturvetenskapens problem och möjligheter*. Lund: Studentlitteratur.

Holme, Idar Magne & Solvagn, Bernt Krohn (1997): *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.

Johnsson-Smaragdi, Ulla (1998): Barn och ungdomar i 90-talets föränderliga medievärld. I: *Barn och ungdomar i det nya medielandskapet. Statistik och analys*. Medienotiser nr 2. Göteborg: NORDICOM-Sverige.

Kohkoinen, Anette (2007): *I rörelse. Projektet som förenar läsning och idrott i Västerbotten 2005-2007. Slutrapport*. SISU Idrottsutbildarna, Västerbottens läns landsting, Kulturrådet, En bok för alla, Arvsfonden.

- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Langer, Judith (2001): *Litterära föreställningsvärldar. Litteraturundervisning och litterär förståelse*. Göteborg: Daidalos.
- Lgr 11, Läroplan för grundskolan, förskoleklassen, och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Lgy 11, Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Malmgren, Gun (1992): *Gymnasiekulturer. Lärare och elever om svenska och kultur*. Lund: Lunds universitet.
- Malmgren, Lars-Göran (1997): *Åtta läsare på mellanstadiet. Litteraturläsning i ett utvecklingsperspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Melberg, Arne (2008): *Självskrivet. Om självframställning i litteraturen*. Stockholm: Atlantis.
- Molloy, Gunilla (2003): *Att läsa skönlitteratur med tonåringar*. Lund: Studentlitteratur.
- Mortensen, Anders (2009): Litteraturens värde och värden. I Anders Mortensen, red: *Litteraturens värden*, s 7-23. Stockholm & Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion AB.
- Mortensen, Anders (2012): *Våra behov av teori om litteraturens och läsningens kraft*. Kompendium från föreläsningen 2012-01-18, vid SOL, SSLA21, Lunds universitet.
- Nilsson, Magnus (2001): Han tvivlade på den nya tidens löften. Ivar Lo-Johanssons idrottsskildring som modernitetskritiker från vänster. I Anders Mortensen, red: *Tidskrift för litteraturvetenskap. Tema: idrott och litteratur*. Trettionde årgången, nr 4, Uppsala.
- Olin-Scheller, Christina (2006): *Från Dante till Big Brother. En studie i ungdomars textvärldar*. Karlstad: Karlstad universitet.
- Olsson, Henny & Sörensen, Stefan (2007): *Forskningsprocessen Kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Palm, Anders (2009): Egenart, egenskaper, egenvärde. Bidrag till en litterär värdeteori. I Anders Mortensen, red: *Litteraturens värden*, s 281-309. Stockholm & Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion AB.
- Persson, Magnus (2012): *Den goda boken. Samtida föreställningar om litteratur och läsning*. Lund: Studentlitteratur.
- Persson, Magnus (2007): *Varför läsa litteratur? Om litteraturundervisningen efter den kulturella vändningen*. s 217-280. Lund: Studentlitteratur.
- PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) (2011): *Läsförmågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv, 2012*. Skolverket Rapport 381. Stockholm: Fritzes.

- PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) (2006): *Läsförmågan hos elever i årskurs 4 – I Sverige och i världen, 2007*. Skolverket Rapport 305. Stockholm: Danagårds grafiska.
- PISA (Programme for International Student Assessment) (2000): *Svenska femtonåringars läsförmåga och kunnande i matematik och naturvetenskap i ett internationellt perspektiv, 2001*. Skolverket Rapport 209. Stockholm: Liber Distribution.
- Sarrimo, Cristine (2012): *Jagets scen. Självframställning i olika medier*. Stockholm: Makadam Förlag.
- SOU (Statens Offentliga Utredningar) (2012:65): *Läsandets kultur*. Slutbetänkande av Litteraturutredningen. Stockholm: Fritez.
- Tenngart, Paul (2010): *Litteraturteori*. Malmö: Gleerup.
- Thurén, Torsten (2007): *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber.
- Vetenskapsrådet (2003): *Forskningsetiska principer för humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Wolf, Lars (1999): *Snabbare, högre starkare. Idrottsmotivet i svensk ungdomslitteratur 1940-1990*. Stockholm: Bonnier Carlsens bokförlag AB.
- Ödman, Per-Johan (2004): Hermeneutik och forskningspraktik. I Bengt Gustavsson, red: *Kunskapande metoder inom samhällsvetenskapen*, s 71-94. Lund: Studentlitteratur.
- Øster, Anette (2004): *Læs! Les Läs. Læsevaner og børnebogskampagner i Norden*. Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Tidningsartiklar och elektroniska referenser

- Alfredson, Cai (2012): Per (Pehr) Henrik Ling. *Litteraturbanken*.
<http://litteraturbanken.se/#!/forfattare/LingPH>
[Hämtat: 2012-10-24]
- Anrell, Lasse (2011): Citat från recension av Zlatans bok. I *Aftonbladet*.
<http://www.adlibris.com/se/product.aspx?isbn=9100126535>
[Hämtat: 2012-12-26]
- Barkman, Clas (2011-03-25): Utredning ska få unga att läsa. I *Dagens Nyheter*, s N2. Finns tillgängligt på UB:s mediearkiv som mikrofilm, Lunds universitet.
[Hämtat: 2012-10-15].
- Bergenheim, Hedvig (2011-12-19): Bokslukaren Holm. Webbsidan *Värmland*.
<http://www.varmland.se/reportage/om-varmland/bokslukaren-holm>
[Hämtat: 2012-12-03]
- Cederskog, Georg (2011-12-30): Nu blir boken om Zlatan film. I *Dagens Nyheter*.
<http://www.dn.se/kultur-noje/nu-bli-boken-om-zlatan-film>
[Hämtat: 2012-10-22]

- Greider, Göran (1999): Tävlingsdriften går inte att utveckla. I *Svensk Idrott*, Nr: 12-1999.
- Holm, Nisse (2007-09-27): Idrotten räddade mig från litteratur. I *Expressen*.
<http://www.expressen.se/debatt/1.852413/idrotten-raddade-mig-fran-litteratur>
[Hämtat: 2012-10-11]
- Karlsson, Emil (2009-04-12): Ranelids attack mot Tomas Brodin. I *Aftonbladet*.
<http://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/article11759473.ab>
[Hämtat: 2012-10-24]
- Lundin, Andreas (2012-11-12): Guldbollen 2012 till Zlatan. I *SVT*.
<http://www.svt.se/sport/fotboll/guldbollen-2012-till-zlatan>
[Hämtat: 2012-12-21]
- Månsson, Oskar (2012-12-25): Zlatans explosion. I *Aftonbladet*.
<http://www.aftonbladet.se/sportbladet/fotboll/internationell/frankrike/zlatan/article15980668.ab>
[Hämtat: 2012-12-28]
- Nationalencyklopedin (2013): sökning, "Biografi", "Självbiografi" och "Memoar". Lunds Universitets bibliotek, Databaser A-Ö. Författare: Staffan Björck.
<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/>
[Hämtat: 2013-01-04]
- Retriever Research (2013): Sökning av antalet artiklar i svensk tryckt press innehållande "Zlatan Ibrahimović" för åren 2010, 2011 och 2012. Lunds Universitets bibliotek, Databaser A-Ö.
<http://ret-web05.int.retriever.no.ludwig.lub.lu.se/services/archive.html>
[Hämtat: 2013-01-03]
- Språkrådet (2012-12-27): Språkrådets nyordslista 2012. I *Institutet för språk och folkminnen*.
<http://www.sprakradet.se/15097>
[Hämtat: 2012-12-28]
- SVT Play (2012-01-16): Svenska idrottsgalan, Patrik Sjöbergs uttalande. Tillgängligt till 2012-02-15:
<http://svtplay.se/t/104037/idrottsgalan2012>
[Hämtat: 2012-01-16]
- Tännsjö, Torbjörn (1994-08-07): Elitidrott liknar fascism. I *Dagens Nyheter*, s N2. Finns tillgängligt på UB:s mediearkiv som mikrofilm, Lunds universitet.
[Hämtat: 2012-12-18]
- Veres, Victoria, Lindvall, Cecilia och Nunstedt, Carina (2012): Mitt livs story. I *Books & Dreams*. Nr: 1-2012. Tidsam.

Omnämnd litteratur

Enquist, Per Olov (1971): *Sekonden*. Pan Norstedts.

Lo-Johansson, Ivar (1931): *Jag tvivlar på idrotten*. Albert Bonniers Förlag.

Lo-Johansson, Ivar (1943): *Traktorn*. Albert Bonniers Förlag.

Martinson, Harry (1940): *Verklighet till döds*. Albert Bonniers Förlag.

Persson, GW, Leif (2011): *Gustavs grabb. Berättelsen om min klassresa*. Albert Bonniers Förlag.

Muntlig källa

Albert Bonniers Förlag (2012): Vid telefonsamtal med förlaget meddelades att Zlatans bok sålts i ca 515 000 exemplar, 2012-05-15.

Transkript av intervjuer

Samtliga intervjutranskript (10 stycken) innehar författaren.

Bilaga 1 – Intervjuguide lärare

Frågor till lärare i ämnet svenska och/eller idrott och hälsa.

Ålder:

Utbildad pedagog i ämnet/ämnena:

- 1. Vilka värden ser du med att läsa Zlatans bok? Varför ska man läsa denna bok?**
- 2. Beskriv dina egna spontana åsikter/reflektioner om boken.**
- 3. Har du använt Zlatans bok i din undervisning på något vis? Om ja, varför, hur och vad gjorde du med boken i undervisningen? Om nej, vilka tänkbara didaktiska överväganden kan du tänka dig att boken ger?**
- 4. Vilka reaktioner har du upplevt från elever kring Zlatans bok?**
- 5. Finns det något negativt med att läsa boken tror du?**
- 6. Finns det andra böcker (skönlitterära, självbiografier m.m.) som skulle kunna passa in i ett ämnesöverskridande arbete mellan svenska och idrott och hälsa? Vilka böcker i så fall? Försök att motivera.**
- 7. Finns det något mer du vill tillägga kring Zlatans bok?**

Bilaga 2 – Intervjuguide elever

Frågor till elever i åldrarna 15-19 år.

Ålder:

Årskurs/Program:

Fritidsintressen:

1. Läser du litteratur på fritiden?

2. Hur ser dina läsvanor ut? Vad brukar du läsa på fritiden? (t.ex. tidningar, skönlitteratur, biografier m.m.)

3. Brukar du läsa skönlitteratur på fritiden?

- Om ja, vilka genrer?

- Om nej, läser du någon skönlitteratur i skolan? Vad brukar ni läsa i ämnet svenska?

4. Hur kom det sig att du började läsa Zlatans bok?

5. Vad tycker du om boken? (bra/mindre bra därför att...)

6. Är det något särskilt i boken du tycker är extra bra/mindre bra? Kapitel? Varför?

7. Kan du försöka beskriva vad det var som gjorde att just detta ”fångade” dig? (varför du tyckte det var bra/mindre bra?)

8. Har ni använt er av boken i er undervisning?

- Om ja: Hur/vad arbetade ni med boken?

- Om nej, hur skulle du vilja jobba med den i skolan?

9. Vilka värden ser du med boken? (varför skulle du rekommendera/inte rekommendera denna bok för en vän)

10. Finns det något negativt med att läsa boken tror du?

11. Vem/Vilka tror du läser denna bok? Har boken någon speciell målgrupp? (försök att motivera). Vad har du hört från andra som läst boken?

12. Finns det något mer du vill tillägga?

Bilaga 3 – Övriga självbiografier av idrottsutövare

Andersson, Frank och Langer, Joakim (2011): *Sanningen om lögnerna*. Lind & Co (225 s)
[Brottnings]

Bengtsson, Martin (2008): *I skuggan av San Siro: Från proffsdröm till mardröm*. Prisma (169 s)
[Fotboll]

Hedman, Magnus och Sydow, Gunnar von (2012): *När ljuset släcks*. Norstedts (358 s)
[Fotboll]

Helling, Steve (2011): *Tiger: den sanna historien*. Ica Bokförlag (235 s) [Golf]

Holm, Stefan och Augustsson Christian (2005): *Stefan Holm. Höjdhoppare*. Wahlström & Widstrand. (270 s) [Höjdhopp]

Igelström, Emma (2012): *All in – när livet är allt eller inget*. Bladh by Bladh (157 s)
[Simning]

Maradona, Diego Armando och Bialo Ernesto Cherquis översättning Arcucci Daniel och Danielsson Stellan (2000): *El Diego*. Sport förlaget (313 s) [Fotboll]

Salming, Börje och Liljedahl, Ola (2000): *Börje Salming. The king*. Sportförlaget (237 s)
[Ishockey]

Sandell, Åsa (2010): *Bakom garden. Ett boxarliv i tio ronder*. Andersson Pocket (216 s)
[Proffsboxning]

Sjöberg, Patrik och Lutteman, Markus (2011): *Det du inte såg*. Norstedts (412 s) [Höjdhopp]

Bilaga 4 – Förkortningar

EU	(Europeiska unionen)
Lgr11	(Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011)
Lgy11	(Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011)
OECD	(Organisation for Economic Co-operation and Development) - Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling
PIRLS	(Progress in International Reading Literacy Study) - Internationell studie som undersöker elevers kunskaper i läsförmåga i årskurs 4.
PISA	(Programme for International Student Assessment) - Databasinsamling med fokus på 15-åringars läsförståelse.
SOU	(Statens Offentliga Utredningar)